

Štev. 5.

V Ljubljani, dne 1. maja 1913.

Leto V.

Razvoj korenin pri osipnem žitu.

Življenje naših žit poteka v tem-le redu: najpreje zrno kali, potem se narajajo koreninice, rastlinica se obraste, razvijejo se bilke, žito cvete in slednjič dozori. Kakor vidimo, se čajo nekatere dobre rastlinskega življenja naravnost označiti po gotovih organih (delih), ki se v tem času najmočneje razvijajo. Če hočemo presojati vpliv osipanja na posamezne dele rastline, je najbolje, da se držimo naravnega reda in začnemo pri koreninah. Bog daj srečo!

Kako je dandanes s koreninami naših žit? — Večina bralcev ne vé tu pravega odgovora, ki se glasi: Slabo! Če pogledate izrjavano žitno rastlino, vidite, da ji manjka glavne (srčne) korenine, da so vse stranske koreninice nitkaste, da je bilo vsled tega zagrešeno stremljenje poljedelca, ki je obračal vso skrb le na razvoj bili in klasja, pri tem pa zanemarljivo korenine.

Naša žita so izgubila, odkar ne rasto več kot divjaki v hosti, mnogo dragocenih lastnosti, ki so jih imela svoje dni kot divje rastline. Predvsem lastnost svojih korenin, prilagoditi se neugodnim razmeram podnebja in tal. Neomehkužena rastlina, ki pride v manj rodovitno zemljo, ima namreč zmožnost, da pretakne več prsti, da takorekoč z večjo maso zemlje nadomesti premajhno redilnost. Podobno mora tudi govedo uporabiti razmeroma mnogo več krme od psa ali mačke ravno zato, ker sta seno in slama neprimerno manj redilna od mesa. Prvotna sila (energija) divjih žit se je raztezala tudi na preskrbo rastlin s potrebno vlago, in to je bil nagib, da so se poglobljale korenine v spodnje, vlažnejše plasti.

Kultura ali oskrbovanje (negovanje) cerealijskih (žit) pa je pomehkužila žita, ker niso imele njihove korenine v zrhljani njivi, bogato zagnojeni nobene skrbi in truda več. Saj je s človekom ravno tako: kako utrjen je delavni kmet, kako mev-

žasti so bogati meščanski otroci, ki ne vedó, kaj je skrb in delo!

Ko so začeli ljudje rahljati zemljo z oranjem in prekopavanjem in pripravljati zrnju také mehko pernico, so opazile koreninice kmalu izpremenjene razmere; nič več se niso hotele raztezati na široko in globoko, ampak omejile so se na vrhno plast njive, kjer je bilo najmanj upora. Še manj so bile pripravljene koreninice hoditi daleč z doma s trebuhom za kruhom, ko je jel človek gnojiti zemljo; saj je zdaj on prevzel na svoja ramena najtežje delo korenin, samo da bi se bilke prav bohotno razvile.

Zato najdeš danes glavno vojsko žitnih korenin v vrhnji plasti do kakih 15 ali 20 centimetrov globoko, le posamezne tanke nitke prodirajo globoko, tudi do 2 metra daleč v spodnjo zemljo. To zadnje opaziš še najlažje pri ovsu, pri katerem je koreninje sploh znatno močnejše razvito nego pri drugih bilinah (bilnatih sadežih). Poizkusi so pokazali, da je množica korenin pri ovsu 2 $\frac{1}{2}$ krat večja nego pri ozimni pšenici, 3 $\frac{1}{2}$ krat večja nego pri jari pšenici, 3 $\frac{1}{2}$ krat večja nego pri ozimni rži in celo šestkrat večja nego pri ječmenu. Le majhen del ovsenih korenin se razprostira v vodoravni smeri, večina je obrnjena navzdol, kamor sega do 2 metra globoko.

Močno razraščene korenine pri ovsu so za naša premišljevanja večjega pomena, kot si morda mislite. Vsakdo lahko izpredi, da je oves glede tal bolj skromen nego druga žita, ker z mrežo globoko segajočih korenin lahko izkoristi veliko zemlje, ki je druga žita ne morejo. Razmerje med maso korenin in med maso nadzemskih delov je pri ovsu veliko, veliko ugodnejše, nego pri ostalih žitih.

Oves je nepobitna priča za resnico naše trditve, da so se korenine naših žit poslabšale, da so se izrodile in da je nevarnost, da še bolj pokrnijo. Zakaj? Čujtel! Oves je med našimi žitnimi rastlinami najmlajši. Še ob času rimskih cesarjev (torej prva štiri stoletja po Kristusovem rojstvu) so imeli oves za plevel, ki so ga skušali zatreti na vse mogoče načine. Najstarejše

žito v človeški oskrbi je ječmen, za njim pa jara pšenica, ozimna rž in pšenica, zadnji je oves. Iz njegove mladosti kot kulturna rastlina si tudi lahko razlagamo, zakaj je še razmeroma tako malo razvijen, tako zadovoljen z vsako zemljo, in zakaj se njegove korenine tako lahko prilagodijo nevšečnim razmeram v boju za obstanek.

Oves nam lahko služi kot zgled rastline, ki je še najbolje ohranila zakone naravnega razvoja in se še ni dala bistveno pokvariti nasilju kulturnega obdelovanja. Bilo bi pa popolnoma napačno, ako bi kdo mislil, da se ostala žita ne zmenijo za to, ako se jim pokvarijo podzemeljski organi. Poizkusi uče, da gredo korenine pri pšenici do 75 centimetrov globoko, pri rži nad 1 meter itd. Kljub temu tedaj, da so v vrhnjih plasteh najugodnejše razmere za rast, prodira vendarle del korenin v globočino in kaže s tem, da se mora tudi naše obdelovanje gibati v tej smeri, če hočemo ostati v soglasju z zahtevami narave. Vlaga, ki je od človeške volje popolnoma neodvisna, je tedaj, kakor se nam dozdeva, tisti činitelj, kateremu se imamo zahvaliti, da korenine naših žit niso prišle že popolnoma ob moč, ampak skušajo, predno popolnoma zamrjo, še enkrat uveljaviti svojo možnost prilagodjenja v neugodnih razmerah. Na te tanke, v globočino segajoče koreninice, zadnji simbol (znamenje) modrosti v naravi, moramo vbrati vso pozornost in ne na slepo podpirati samo rasti stebela in klasja.

S tem seveda nočemo reči, da moramo naše cerealijske (žita) zopet postaviti nazaj v prvotne razmere, v katerih se rasle divje; to na eni strani ni več mogoče in bi ne bilo koristno, poudarjati hočemo le, da mora naša kultura ohraniti vso pozornost na korenine, kojih poslabšanje že sedaj oškoduje mnogokrat žetev, ker se žita zelo občutljiva zlasti za suhe vetrove. Zgodi se celo, da je še dovolj vlage v zemlji in vendar žito zelo trpi in vene, zato ker korenine ne morejo dovolj urno dovajati steblovju in listju toliko vlage, kolikor je poslednji izhlapijo. Da so res pre-

šlabe korenine vzrok škode, v tem mnenju nas potrjuje tudi dejstvo, da imajo zlahtnejše vrste žit, ki imajo bohotnejše bilje in klasje, a slabotnejše korenine, manj uporne sile za sušo od manj plemenitih vrst. Zato si moramo na vso moč prizadevati, da povečamo koreninski zistem, ki je poleg listja glavni želodec rastlin; naravna posledica takega povečanja mora biti, da se tudi nadzemski deli bolje razvijejo in se tako zviša pridelek.

Boljše korenine so tudi sredstvo, da napravimo zemljo rodovitnejšo. Zakaj? Liebig, slavni nemški kmečki strokovnjak, je izrekel postavbo, da vzamejo na enako veliki njivi rastline toliko več živeža iz zemlje, kolikor večja je površina njihovih korenin. Iz tega pa tudi sledi, da, čim več je korenin, toliko bolj skromna je rastlina, s toliko manj rodovitno zemljo je zadovoljna, tako zemljo je torej treba za enako dobro žetev primeroma mnogo manj gnojiti.

Za uspešno rast rastlin je treba ustvariti koreninam ugodne pogoje za razvoj, zlasti v prvi dobi življenja, ker v tem času rastlina kot žival najhitreje raste in kar se tedaj zamudi, je težko pozneje popraviti. V mladosti imajo rastline svojo »kritično« (nevarno) dobo, in vzrok krize ni noben drug kot ravno preslabotne korenine. Vsaka pomoč, ki jo naklonimo rastlini v tem času, mora imeti posebno dobre posledice.

Obdelovanje na »njivske grede« si stavi, — bodisi, da rastline presajamo, bodisi da jih samo osipavamo — za glavno nalogo, ojačiti korenine žitnih rastlin v pripravnem trenutku.

Vzroki, zakaj da se korenine pomnožijo in zboljšajo, so podobni pri presajanju in osipavanju, le nekoliko bolj zamotani (komplicirani) so v prvem slučaju, kjer je treba prestaviti korenine v novo prst.

Poglejmo, kako se godi našim koreninam pri dosedanjem obdelovanju, kako, če rastlino presadimo, kako slednjic, če jo osipemo.

Mlade rastline imajo koreninice, ki imajo silno dober tek; kakor mladi srakoperji, tako imajo vedno odprta svoja usta, vedno rkačo živež iz zemlje, po kateri prodirajo, zato ni čudno, da je ta kmalu izsesana do mozga. Čez nekaj časa postanejo mlade koreninice grobejše, fine lasnate koreninice polagoma zginejo, na kratko: prikaže se slika oslabelosti prvotnih korenin, prvo znamenje bližnje smrti njihove.

Prestavimo pa sedaj rastline v drugačne razmere, to je presadimo dva do tri tedne staro setev v novo tla, v katerih je zaloga redilnih snovi še nenačeta. Pri tem vsadimo rastline tudi nekaj globlje nego so stale prvotno. Ne samo nova, rodovitna prst, ampak tudi poglobitev vpliva ugodno na razvoj korenin; kajti tu doli v globljejši prsti vlada poletni nižja in bolj enakomerna toplota. Dokazano pa je, da korenine odmirajo toliko hitreje, kolikor večja je vročina, ki deluje nanje. Morda si misli kdo: Poglobitev korenin za 4—5 cm ne more povzročiti niti znatnega znižanja gorkote, niti vplivati bogve kako znatno na razvoj korenin. A odgovoriti moramo, da mnogoteri dejstva dokazujejo, da so rast-

line za vsako izpremembo temperature (topline), ki odvdi od višje ali nižje zemeljske plasti, v kateri se nahajajo korenine, skrajno občutljive.

Opetovano so opazovali, da so poginile preko zime vsled mraza vse žitne rastline, katerih kolence ni bilo vsaj 1 cm globoko v zemlji; za le 6 mm debelejša prstena odeja je mnogokrat že odločila nad življenjem in smrtjo rastlin. Zato mora poglobitev korenin za 4—5 cm pri presaditvi zelo ugodno vplivati na ohranitev lasnih korenin ali korenskih kosmatin in na rast novih korenin. Pa tudi za tvorbo stranskih, takoimenovanih adventivnih korenin je presaditev največjega pomena. Poizkus te je gotovo že večkrat poučil, da poženo iz prejšnjega kolenca obilne korenine, ako ospeš spodnji del bilke s prstjo. Žitne rastline so po svoji naravi močno nagnjene, tvoriti adventivne korenine iz spodnjega dela debelca pod prvim kolencem. Ker pa ljudje s svojim ravnanjem zatiramo pri rastlinah to nagnjenje, zato se kaže v vedno manjši veri.

Globoko se gajoče korenine so važne še z drugega stališča. S poizkusi so namreč dokazali, da ima spodnja nepreorana zemlja vseh redilnih snovi, izvzemši fosforo kisline, več nego oranica. Posebno užitnega dušeca je včasih v globocini toliko, da bi popolnoma zadosteval za prehranitev rastlin brez pomoči orane zemlje. Zato je vnovič jasno, kako velik pomen da imajo vse kulturne metode, t. j. vsi načini obdelovanja, ki si prizadevajo za razvojem in poglobljenjem korenin odpreti žitnim rastlinam novih virov za prehranitev, virov, ki jih pri dosedanjih metodah (načinih) ne moremo izkoristiti.

. . .

Doslej smo se pečali v prvi vrsti s posledicami, ki se pokažejo na mladi žitni rastlini, če jo presadimo. Ker pa gredo naša premišljevanja za tem, pridobiti slovenskega oratarja za osipanje žit po zgledu Rusov, Kitajcev in drugih narodov, zato si oglejmo sedaj to metodo obdelovanja. Ker je veliko podobnosti med učinki obeh metod, zato smo si prvo (presajanje) ogledali nekoliko natančneje, zato bomo pa posledice osipavanja razumeli lažje in po krajšem pojasnjevanju.

Osipavanje njive, na kateri raste mlado žito, ustvari najprej ugodnejše toplotne razmere za življenje in razvoj korenin. Ker pride del preje nadzemjskega debla sedaj v senco in se poviša tudi vlaga okoli osipanih stebel, zato se pričenjajo delati nove (adventivne) korenine. Slednjic so tudi pogoji za prehranitev rastlin izboljšani, na eni strani vsled močnejših korenin, na drugi vsled rodovitne prsti, ki smo jo prisuli rastlinam. V tej prisuti gorenji plasti je posebno fosforne kisline precej in to ne more ostati brez ugodnih posledic na žetev.

Izvoz živine.

Zanimivi so podatki desetletnega štetja živine. Toda prave slike gospodarstva nam v številkah to štetje ne more pokazati. Število živine koncem desetletja je lahko precej različno. Najbolj natančno sliko gospodarstva nam kaže izvoz živine. Ko bi poznali natančno število in težo prodane živine, bi prav natančno vedeli, koliko mesa naš kmet proizvaja in koliko navadno dobi od svoje živine.

Precej boljše in natančnejše poročilo nam daje železnica, ki nalaga živali in jih spravi v vagonih na tuje. Vsa živina ne gre po železnici, ker posebno goved tudi gonijo zelo daleč. Vendar nam precej jasno kažejo številkke železnice gospodarski razvoj v tistem kraju. Danes priobčujemo številkke za postaje Velika Loka, Trebnje in Rudolfovo, ki so središča prašičje kupčije v deželi.

Poglejmo natančneje te številkke. Govedi se je izvozilo skupno na vseh postajah 2002. Če računamo na vsako 460 kg teže, bi bila vsa goved težka 920.920 kg; 1 kg žive teže po 90 vin, bi bila vsa goveja živina, naložena na teh postajah, vredna 828.828 K. Tu je gotovo všteta skoro vsa prav dobro izpitana živina. Plemena in voli za vožnjo so šli večinoma pa drugi poti proti Primorju in drugim krajem.

Prašičev je bilo naloženih 19.542. Računimo, da je imel vsak povprečno

Leto	Velika Loka			Trebnje			Rudolfovo			Iz Hrvatske:
	Prašiči	Govedo	Toleta	Prašiči	Govedo	Toleta	Prašiči	Govedo	Toleta	
1894	735	235	4	1677	13		1487	138	53	suho leto brez krme
1895	782	151	26	3519	6		21767	347	149	
1896	486	156	14	2374	10		26333	519	182	
1897	1112	233	119	4707	—		6444	230	130	
1898	1236	402	67	3282	1	45	6424	179	109	
1899	1683	229	115	2618	19	16	7950	170	141	
1900	2616	326	234	2026	—	3	4832	313	195	
1901	2574	281	161	4916	10	7	7820	490	250	
1902	3849	387	209	3532	29	90	6552	378	299	
1903	3593	455	283	3669	4	26	3893	522	166	
1904	3023	393	289	4937	38	23	4102	509	230	
1905	4939	656	372	5988	48	125	8651	674	190	
1906	5035	542	388	4453	20	45	4562	354	146	
1907	4575	484	306	3746	63	10	4791	321	59	
1908	5517	816	792	4207	413	83	5945	1100	291	
1909	5722	457	478	4197	37	—	6941	1082	80	
1910	6600	405	266	5595	18	—	5916	1215	68	
1911	5515	334	101	6643	36	62	7536	419	19	
1912	6415	480	166	5234	69	15	7863	1453	54	

110 kg. je bilo vse teže prašičev 2 milj. 446.320 kg. Lani so se prašiči prodajali povprečno okoli 120 K kg. Pomisliti je namreč treba, da so v tem številu skoro vsi debeli prašiči, ki so šli iz naših krajev. Ti se vedno najboljše plačujejo. Po tem računu bi dobili kmetje za prašiče, naložene le na teh postajah, 2.575.584 K, torej več kakor trikrat toliko, kakor za goved.

Tukaj imamo tudi jasno podobo, v kateri smeri se razvija in se mora razvijati naše gospodarstvo. Zanimivi so podatki iz leta 1908., ko je Dolenjska veliko na suši trpela. Goveje živine se je izvozilo še enkrat toliko kakor druga leta, pri prašičih se ne pozna veliko. Nasledki se še močno poznajo leta 1909., potem se počasi zacelijo rane.

Rudolfovo je od leta 1894. do 1896. izvažalo tudi hrvaške prašiče. V na-

slednjih letih je napredek le neznamen. Uspehov let 1899 in 1905 pozneje ni več doseglo.

V Trebnjem in posebno na Veliki Loki se nam pa kaže pri prašičereji vedno lepši napredek. Trebnje je od l. 1894. do 1912. napredovalo za 412%, Velika Loka za 475.

To je pač mogoče v rodovitni temeniški dolini, ki ima svet, kakor ustvarjen za prašičerejo. Na Kranjskem je povprečno 15% njiv, v temeniški dolini jih je okoli 30%, torej skoro ravno še enkrat toliko. Priobčujemo še množino ajiv, travnikov, pašnikov in gozdov v občinah trebanjske sodnije, ki pridejo pri tem v poštev.

To nam razlaga ves gospodarski razvoj zadnjega časa. Po tej poti je mogoče še mnogo doseči.

posebno razvito, bi ne bila posebna škoda. Da se o tem bolj prepričamo, poglejmo natančneje težo teleta v posameznih mesecih z mreno in brez mrene,

Tele z mreno		brez mrene	
1. mesec	16 kg	3 g	
2. "	245 "	155 "	
3. "	4— "	185 "	
4. "	75 "	830 "	
5. "	11— "	2— kg	
6. "	17— "	5— "	
7. "	24— "	975 "	
8. "	32— "	165 "	
9. "	45— "	30— "	

Prve mesece se sestavljajo le notranji deli teleta. V četrtem mesecu nima mali teliček niti 1 kg. Krava se prav dobro redi in ima tudi lepo meso. Pozneje se porabi skoro vsa krma za teleta. Kljub navidezni debelosti postaja krava bolj suha, meso malo vredno. Mesar mora z mreno vred vse zavreči. To je pa zguba na narodovem premoženju. Krma, ki se je porabila za teleta, nobenemu ne zaleže. Vsak kmet tudi ve, da so breje krave veliko dražje, kakor popolnoma suhe. Ko bi počakal še par mesecev, bi dobil gotovo tretjino več zanj. Če jo pa hoče prodati, naj jo proda vsaj v tretjem mesecu. Pozneje se napravi prevelika škoda. Največkrat se proda živina, ker gospodar ne ve, da je breja. Umni živinozdravnik more po preiskovanju krvi že prve tedne prav za gotovo povedati, če je krava breja. Ne pozabi, da se krava prav pogosto še drugič poja, čeprav je breja ostala. Komur se pa zdi škoda mleko tetetu dati, mora vedeti, da je tele, 10 dni staro, že dobro za meso. Nikar torej sebi in drugim delati škode na ta neumni način. Mi moramo število goveje živine pomnožiti in ravno breje krave vselej doma ohraniti.

Pridelovanje žita in svetovna trgovina.

Vedno bolj se kaže, da je od pridelka na polju odvisno vse drugo gospodarstvo, tudi prodaja obrtnih izdelkov. Nove dežele so imele začetkom veliko še neobdelanega sveta. Čim bolj se množi naraščaj prebivalstva, več se porabi pridelkov doma, manj je mogoče prodati. Še 30 let ni od tega, ko so mislili, da bo ameriško žito in ameriško meso uničilo kmeta v Evropi. Zdaj nimajo v Združenih državah sami zadosti mesa. Le v enem mesecu so morali Argentiniji čez 60 milijonov kron za živino plačati. Meso je v Združenih državah še dražje, kakor pri nas. Tudi Kanada mora meso kupovati na tujem. Zato se je pa v obeh državah tem bolj pomnožilo pridelovanje žita. Koncem leta so našli v Združenih državah 37 milijonov bušelnov dobre pšenice (1 buš = 27 litrov, malo več kakor naš mernik). Toliko je gotovo še nikdar ni bilo.

Politična	Katastralna	Njive			Travniki			Pašniki			Gozdi		
		ha	čisti donos		ha	čisti donos		ha	čisti donos		ha	čisti donos	
Občina			K	v		K	v		K	v		K	v
Velika Loka	Catež	190	2138	—	39	512	—	30	45	44	429	582	76
	Dolganjva	151	2011	—	31	844	28	11	21	80	209	212	64
	Malividem	169	2291	60	33	876	98	8	20	16	177	425	48
	Škove	198	3041	30	38	908	72	4	13	64	313	686	70
	Štefan	43	492	17	59	1501	18	25	58	86	276	703	84
	Velika Loka	280	4651	76	34	927	10	13	37	38	280	681	70
	Skupaj	1029	14515	84	234	5570	26	91	197	28	1684	3293	12
Dobrnice	Dobrnice	472	6403	08	41	577	86	485	1412	94	372	728	56
	Knežjavo	519	4630	56	36	320	90	182	463	18	427	796	96
	Korita	379	3478	12	98	604	08	307	891	48	673	1477	92
	Skupaj	1370	14511	76	175	1502	84	974	2767	60	1472	3003	44
Trebnje	Češnovk	161	2601	80	18	306	60	30	78	96	223	456	16
	Lukovk	225	3602	94	88	1249	08	66	74	64	746	1558	86
	Medvedjeselo	241	3740	58	44	864	70	28	69	10	333	735	48
	Ponikve	204	2831	04	18	256	10	23	45	54	488	978	30
	Sevnica	208	4066	90	143	2001	22	22	107	60	366	790	98
	Trebnje	156	3855	40	67	2021	12	12	24	84	210	522	46
	Vrhtrebnje	183	1281	90	7	106	24	15	42	76	71	113	24
	Skupaj	1378	21980	56	385	6865	14	196	443	74	2437	5154	98
Mirna	Brezovica	182	3515	84	99	1517	02	13	79	—	422	975	—
	Mirna	233	4534	94	158	3017	92	44	156	28	547	1187	64
	Selo-Mirna	129	2114	12	12	968	06	15	13	24	501	657	94
	Tihoboj	136	2112	66	66	929	22	51	85	04	382	534	14
	Skupaj	680	12277	56	362	6462	22	123	353	56	1852	3354	72
	Selo Šumperk	250	2075	22	131	725	06	173	371	18	1041	2080	88

Ne prodajte brejih krav mesarju.

Pri ogledu preiščejo še vsako pobito žival v mestnih mesnicah. Pri natančnem opazovanju se je izkazalo, da je izmed vseh ubitih krav do 15% brejih. Buhem je leta 1910. opazoval zaklane krave v Kölnu in našel, da je bilo izmed 9595 ubitih krav 1580, to je 16,5% brejih. V istem letu je bilo na Nemškem 1.807.550 krav po mesarju zaklanih. Ker so tudi drugod opazovali skoro enako razmerje, bi bilo na Nemškem l. 1910 brejih krav 298.546 ubitih.

Tudi pri nas se le prepogosto primeri, da proda gospodar kravo, ki je breja, nad katero je pa obupal. Marsikdaj pride celo najboljša krava na ta način v mesnico. Tako ravnanje zelo oškoduje kmetijsko gospodarstvo in obenem kupca, kateremu teliček v razvoju prav nič ne zaleže. Večina teh krav je v drugem ali tretjem letu. Ravno pri telici se brejost najtežje pozna. Precej jih je še v četrtem in šestem letu, potem pa vedno manj.

Največ je brejih od 2 do 4 mesece. Gospodar, ki je prodal brejo žival, se navadno izgovarja, da vplemenjena žival veliko rajše je. Krava se umiri in uživa vsako krmo rajši. Dokler ni tele

Kanada upa v kratkem še enkrat toliko pridelati, kakor doslej. Saj ima še cele pokrajine najboljšega sveta še neobdelane. Izseljencem ponuja 160 acres, po naše 108 oralov popolno zastonj, ako si napravijo domove in preskrbe živine. Zelezniške družbe, ki bi imele po obdelovanju največ dobička, so sklenile dati naseljencem tudi posojilo, katero bodo vračali v letnih obrokih. Lani se je naselilo v Kanadi 354 tisoč ljudi, izmed teh 24.000 Avstrijcev, letos jih bo gotovo še enkrat toliko. Za domačo zemljo so vsi ti skoro gotovo izgubljeni. V New York pa pride vsak dan do 3000 novih naseljencev. Prav gotovo bo nazadnje tudi v Ameriki, posebno v Združenih državah, zmanjkalo prostora in dela.

Vse države pa skušajo kolikor mogoče pomnožiti domače pridelovanje žita, da bi bile neodvisne od tuje konkurence. Ena najstarejših žitnic na svetu je Egipt, ki se je pa vsled turške nemarnosti skoro posušil. Znano je, kako so Angleži napravili velikanski jez v Asuanu, v Gor. Egiptu, kjer se voda lovi, da se celo leto izpušča na polje. Toda tudi to delo so delali inženirji brez kmeta. Nilova voda je iz gorenjih krajev prinesla seboj blato. Ko je preplavila zemljo, je Nilovo blato ostalo po njivah kakor rodovitni gnoj. Drugega gnoja sploh tamošnji kmet ni imel in ga ni rabil.

Zdaj se po jezu voda zapre, blato estane v jezu, dežela pa gnoja nima, da mora vse kmalu opešati. Samo pri bombažu imajo na leto 200 milijonov skode. Pri žitu je najbrž še hušje. Zdaj hočejo vse to temeljito popraviti.

Tudi Avstralija prideluje veliko žita. Glavni dohodek dežele je pa v ovčji volni. Za žito in za volno bi pa lahko še enkrat toliko dobili, ko bi imeli več dežja. V nekaterih krajih ni skozi celo leto kapljice moče. Zdaj nameravajo tam napraviti pri dolni reke Murumbidge jez, ki je bil visok 72 m in bi zajemal od zimske vode nad 1 milijardo (1000 milijonov) kubičnih metrov vode. Bil bi največji na svetu. Vode bi napeljali 200 km daleč, precej dalje kakor je iz Ljubljane v Trst, pa skoro ravno tako daleč, kakor je iz Ljubljane v Gradec.

Povzdigniti domač pridelek je glavni namen vseh držav. Zraven je treba skrbeti za trgovino, da bodo imeli domačini več zaslužka. Opaža se pa v evropskih državah, da gre vedno več denarja na tuje, kakor ga noter pride. Lani so lani kupili na tujem za 3 milijarde 604.404.000 lir, prodali pa le za 2.396.146.000 lir, torej so za 1.207.958 lir več kupili. Mi smo najbližji sosedje, pa vendar prodamo na Laško le 200-6 milijonov blaga, največ lesa in premoga. Ko prodajo Nemci za 606 milijonov in še Amerikanci za 548 milijonov. Nam so prodali Lahi za 215-6 milijonov (bombaževine, govedí in sadja).

Labe je posebno zadela turška vojska. V azijske kraje skoro ničesar ne prodajo.

V zadnjem času se je zelo povzdignila nemška trgovina. Leta 1906. so uvozili za 8028-8 milj. M, leta 1912. za 10.292-1 milj. M. Prodali so na tuje leta 1906. za 6361-2 milj., leta 1912 pa za 8888-6 milj. M. Torej so lani več kupili za 1403-1 milj. M. Priznati se mora, da so Nemci dobri trgovci. Zadovoljni so z malim dobičkom, ravnajo se po potrebah kraja in ljudi in prodajajo dobro blago. To je pa tudi glavni pogoj vsake dobre trgovine. Nemški agent je šel z vzorci na Kitajsko. Računal je pri manufakturi le malo provizijo zase, prodal za milijone in postal bogat mož. Tudi na Angleško in Francosko že prodajajo svoje tovarniške izdelke.

Zivil so kupili na Nemškem l. 1912. za 6891 milj. M.

Mi smo bolj ponižni. Lani smo kupili za 3487-2 milj. K, prodali za 2681-9 milj. K. Torej smo več kupili za 825 milj. K. Letos se je trgovska bilanca precej izboljšala.

Tržni pregled.

Naše denarno stanje je še vedno zelo slabo. Laški državni papirji, ki se obrestujejo po 3½%, veljajo v Parizu 95, naši 4% le 84-50. Cenijo nas enako, kakor Španko. — Izračunali so, da bodo balkanske države rabile najmanj 2300 milijonov posojila, da vsaj za silo uredijo svoje razmere. Nemci so že napovedali novo milijardo za vojaštvo, ki bo pa imela kot vsakoletni rep 200 do 300 milijonov novih davkov. Tam hočejo vzdigniti to milijardo pri posestvu, torej zemljo in hiše nameravajo obdačiti. Začeti mislijo pri vrednosti 10 tisoč M. Kmetje so pripravljani za moč domovine svoje žrtvovati, ne gre jim pa v glavo, zakaj bi moral srednji gospodar, ki ima posestvo s poslopji in živino vredno 10.000 M, kar ni posebno bogastvo, saj komaj shaja in je večinoma zadolžen, vso težo novih davkov nositi, med tem ko bi se denarni možje, ki imajo desetkrat večje premoženje, kar poskrili. Kmetovo posestvo je natančno popisano v zemljiški knjigi, banke in hranilnice bi pa morale same napovedati, koliko imajo posamezniki naloženega denarja, koliko kapitalisti v podjetjih. Advokati, zdravniki, agenti in drugi imajo po petkrat toliko na leto dohodkov, kakor mali kmet vsega premoženja, pa ne bi nič plačali. Če je nov davek potreben, naj ga plačujejo vsi, ki imajo večje dohodke. — V Avstriji mislijo začeti s tem davkom šele pri vrednosti 100.000 K.

Pri nas so pomanjkanje denarja pomnožili še Amerikanci. Kar so imeli naši ljudje v Ameriki doma naloženega, so večinoma vzdignili, ker se je razširila govornica, da bo država razpadla. Letos še vse dere v Ameriko. Gotovo je šlo samo zadnje mesece nad 3000 ljudi le iz Kranjske v tujino. Če je imel vsak

le 500 K, bi bilo skupno 1.500.000 K za nas izgubljenega denarja. Kam bomo na ta način prišli? Najboljši delavni možje grede iz dežele, kar je še za sito porabnega, pa v tovarne in na ceste.

Na Dunaju zahtevajo pri družbah, ki zidajo nove hiše, do 15½ obresti od posojil. Izpod 8% pa posojila sploh ni dobiti. Pri nas se razmere ne bodo resno izboljšale, dokler ne bomo imeli več živine na prodaj. Za živino se vedno precej denarja dobi. Ni se bati, da bi bilo živine za enkrat preveč. Saditi veliko turšice in gojiti peso, da bo mogoče več prašičev prerediti. Po tej poti je mogoče priti iz te krize hudega pomanjkanja denarja.

Da se dobra kupčija z živino še ne bo ustavila, nam prav dobro kaže Dunaj in vsa druga mesta, kjer se vedno več mesa porabi.

Lani so prignali na Dunaj (številke v oklepajih povedo množino leta 1911) debelih volov in krav 121.527 (137.773) in 39.981 (34.661) glav so kupili mesarji izven trga. Pašne živine 5787 (4444), suhe 53.849 (41.109). Krav pri mlekarijih 8240 (7787), telet 352.738 (339.049), prašičev 843.519 (756.069), mesa (govejega, ovčjega, kozjega in svinjskega) 7.922 tisoč 171 (8.511.521) kg, telečjega in svinjskega 8.893.190 (6.114.708) kg, posušenega in osoljenega 5.209.672 kg (4.962.282), salami in jezikov 742.558 kg (691.057), gosi 1.559.584 kosov (1.585.514), kuretine 4.159.681, rib, rakov in polzev 3.409.561. Potem velikanske množine divjačine, jagnjet in drugega mesa. Skupno so lani na Dunaju pojedli 161 milj. 873.788 kg mesa, leta 1911, pa 156 milj. 344.294 kg. Na vsakega človeka na Dunaju je prišlo lani mesa 80-1 kg, leta 1911. 78-637 kg, leta 1910. 77-298 kg.

Goveja živina ima letos nižjo ceno, kakor lani ob tem času. Cene so še precej dobre, ker trava zopet dobro kaže. Dne 21. aprila je bilo na Dunaju 4162 glav. Debele živine je bilo 3612. Prodajali so vole ogrske: Ia 102 do 128, IIa 93 do 108, IIIa 85 do 95; gališke vole: Ia 110 do 118, IIa 102 do 108, IIIa 96 do 101; debele krave 83 do 104. Cena debele živine je padla za 1 do 4 K.

Prašičev je bilo 22. aprila: 9583 za meso, 9188 debelih. Prodajali so mesne prašiče: Ia 130 do 136, IIa 120 do 128, IIIa 108 do 118, debele: Ia 124 do 129, IIa 116 do 123, IIIa 108 do 115. Kupčija ni posebna, pa se še vedno dobro shaja. Pri nas je malo prašičev, zato se posebno drago plačujejo.

Mlečni izdelki se ne morejo v ceni povzdigniti. Dansko maslo je padlo v ceni za 30 vin. pri kg. Zdaj so začeli v Frimorje pošiljati še več masla tudi iz Ogrske. Naše maslo je veliko boljše, Ogrji ga pa dajejo ceneje.

Zitne cene se držijo. Amerikanci so začeli po navadi tožiti o vremenskih nezgodah. Dne 22. aprila so prodajali pšenico banaško 12 do 12-45, domačo 11 do 11-40, rž slovaško 9-60 do 9-90, domačo 9-55 do 9-80, moravski ječmen 8-75 do 9-50, za krmo 7-50 do 7-90, oves

najboljši 10-95 do 11-35, turšico 8-40 do 8-65.

Jajca so se zelo pocenila. Na Dunaju jih prodajajo 35 za 2 K. Seno je drago, ker ga za vojsko veliko rabijo.

Tudi cene platna in obleke so se začele dvigati. Tovarne za usnje so napravile kartel. Cene bodo ali so že poskočile skoro za 100%. Kartelisti pravijo, da drugače niso mogli shajati.

Krmila so tudi izredno draga. Posebno so cene poskočile amonijevemu sulfatu. V Ljubljani stane 100 kg 38 K. To se kmetu več ne izplača. Zdaj bo boljše nasejati detelje ali grašice in jo podorati. Se cenejše duščinasto gnojilo bo pa dobra gnojilnica. Domače moči in domača gnojila dobro porabimo, da bomo manj na tuje dali. Le nekaj fosfata bo vedno treba.

Kdo je največji revež?

Vsi stanovi tožijo, da ne morejo shajati. Mnogi imajo sicer precej visoko plačo, toda draga stanovanja, stanu primerno življenje, večkrat tudi nepotrebnost zapravljanja vzame vse, kar se zasluži in nazadnje vedno še nekaj zmanjka. Toda o revščini pri uradnikih ne moremo govoriti, čeprav so večkrat na pičlem.

Se dosti dobro shajajo obrtni delavci in trezni obrtniki, katerim ne manjka zaslužka, če dobro delajo. Prejšnje čase so prav težko živeli. Odkar jih pa varuje obrtna postava, se je dnevni zaslužek precej dvignil. Družina res večkrat pomanjkanje trpi, toda glavni vzrok pomanjkanja ni v slabem zaslužku, ampak v pomanjkanju dela, ki se posebno zadnje čase zelo pozna. Pravi rokodelci računajo tako, da mu mora priti pri dobrem delu 4 K na dan. Če pa nima rokodelca dela, je pa v resnici velik revež, precej večji, kakor oni, ki od hiše do hiše prosijo.

Kadar je bolan, ali ima kakega otroka bolnega, zapiše vsak župan rad na izkaznico o premoženjskih razmerah, da nima premoženja in ni zmožen plačati. Če je sam gospodar bolan, je to gotovo resnično. Krivično je pa, ako je kdo domačih bolan. Kako naj ubogi rokodelci plača visoke stroške v bolnišnici? Navadno je tudi vselej oproščen, za reveža plača dežela.

Toda gotovo je mali posestnik še precej večji revež. Pri nas imamo po celi deželi tri četrtine malih posestnikov. Izmed teh so le bele vrane oni, ki niso zadolženi. Celo leto dela, gospodar si komaj par ur spanja privoščijo, prodajo prašičev in kako goved čez leto. Ko plača davke, poravnava obresti in svojim obutev in obleko napravi, mu že navadno zmanjka.

Rokodelci imajo navadno dobro hrano. Tak revež pa živi celo zimo ob soku in zelju, repi in krompirju. Zaradi lanske slabe letine že zdaj marsikje nimajo kruha. Na otrocih se očito kaže, da imajo premalo hrane. Če prav nič

ne računite obresti, katere mora plačati, pa ima vendar splošno veliko manj dohodkov kakor dober rokodelec.

Zdaj naj pride bolezen, ki je v hišah, kjer je pomanjkanje navadni gost, prav pogosto. Bolnik mora v bolnišnici iskati zdravja. Župan zapiše, kakor mu je ukazano, na list, da ima gospodar posestvo, torej je zmožen plačati. Račun pride: »Plačaj, kar si dolžan.« Posestvo, katero mu tako malo nese, da se živeti ne more, mu je krivo, da se stroškov ne more ubraniti. Rokodelci je prejel skozi celo leto gotovo nekaj sto kron več na zaslužku, kakor on od vsega gospodarstva, čeprav mu je vsa družina pomagala. Vendar je oproščen rokodelca, kmet mora plačati. To ni enaka mera. Pravično bi bilo, da se tudi revni kmetje, ki komaj shajajo, oprostijo teh stroškov. Poznaj sem ubogo vdovo, ki je imela hišico in njivico zraven. Morebiti je bilo malo več vrednosti, kakor je bilo dolga na posestvu. Tej revji je zbolel edini sin in bil nekaj tednov v bolnišnici. Plačati je morala prav vse stroške, ker bi jo drugače rubili. Najtežje bo najti pravo mejo. Ne bi se moglo opravičiti, da bi drugi plačevali za take, ko to sami lahko store.

Laxigen
idealno odvajalno

sredstvo v obliki sadežnih pastil, ki gotovo in hitro učinkuje in ima najboljši prijeten okus. Izvirna škatlija (20 kosov) K 1-30.

Dobiva se v lekarnah in pri glavni zalogi:
C. Brady, Dunaj I. Fleischmarkt 2.

**Steckenpferd-
lilijino mlečno milo**

je stekloprej, neobhodno potrebno za racionalno negovanje kože in lepote. Vsaki dan pokrvalnice. Dobi se povsod A 80 ct. 992

SVOJI K SVOJIM!

Vsem, ki hočejo imeti fino, tepo modno spomladansko in letno obleko, ali močno trpežno obleko za delo, po najnižjih cenah, priporočamo trdko Franc Škrabec, krojač v Hrovačji 14. Na izbero se dobi tudi vsakovrstnega blaga, sukna, cajga itd. — Podpisani Vam zagotavljam, da Vam bodem vsako delo, fino, močno, po najnovejšem kroju ter po najnižjih cenah v najkrajšem času izgotovil. Zato se slavnemu občinstvu toplo priporočam v obliki obisk in trajno delo. Z odličnim spoštovanjem Franc Škrabec, krojaški mojster v Hrovačji 14. p. Ribnica, Dolenjsko. 1249

**Najboljše kose sedanosti so in ostanejo
TURŠKE KOSE**

z varstveno znamko „Turka“

katero se pred vsemi drugimi odlikujejo s fino izpeljavo, posebno lahkoto in nedosežno rezjo. Dobivajo se v dolgotih:

cm 56,	61,	67,	72,	78,	84
po K 2—			po K 2-30.		

pri **F. S. Škrabar v Kranjski gori.**
Naročila čez 10 komadov poštnine prosto.

Najcenejši nakup

sukna, ženskega blaga, najboljših šifonov, cvilha razne vrste odev in prtov itd. si vsako nabavi, kdor se obrne na domačo manufakturno trgovino

J. Kostevc, Ljubljana, Sv. Petra cesta 4.
Vzorci pošljem poštnine prosto. 3579

DOLGI OSTANKI

perila zajamčeno pristno barvanega, in sicer: kanafasa, cefirja, platna rumburške tkanine, modrotiska, flanelo, barhenta, nankinga, dilena, satina, griseti in drugih za vsako rabo primernih ostankov razpošilja 49—45 m proti povzetju za K 12— tkanilnica za platno ANA MARIK, Češka Čerma 80, Nachod. Dolgost ostankov naj se pri naročilu naznani. I ducat belih plat, šakot brisač 50—110 za K 7—.

Ajdove luske za prašiče

namesto plev, drobno mlete, 100 kg 6 K z vrečami vred, v vrečah po 50 kg priporoča **Fr. Kalan, mlin, škofja Loka.**

Posteljno perje
zrambo „AUSTRIA“ nedosegljivo v napolnitvi!

5 kg sivca K 8-00, boljšega K 12—, belega K 18—, snežno beloga K 30—, 36—, najfinejšega K 42—, 48—.

Flimo in edojo iz kamelino dlake za hotele in panzionate od K 10 naprej!

Razpošilja vsaki dan franco in brez carine po povzetju.
D. Schnurmacher, Taus 246 (Češko).
Specialna razpošiljalnica za gotove postelje. Pri potrebi postreženi s katalogi in zbirko zastoj.

Svilevezene bluže samo K 1-95

Čudež v industriji vezenin. Velikino blaga za poletje z bogato svileno vezeninom. Kompletno za blužo samo K 1-95.

Izredno lepo! Zadnja novost!

Nekaj sto tucatov teh prav lepih s svilo uvezениh bluz v najlepših barvah, kot: belih, kreme, roza, svetlo-modrih, srednje-modrih, mode-lila, ružičih, zelenih, rj., temno-modrih, sploh v vseh možnih barvah, smo prevzeli od neke opuščene tovarne v Švici ter jih moramo vsled tega prodati po tej dnevno nizki ceni. **Bluže so vredne trikrat toliko.** Če se narode najmanj 3 komadi v raznih barvah po želji komad K 1-95. — Pri naročilu 8 komadov stanajo le K 11— in se zastoj doda še en fini zaboj iz čipk.

Kolina prodaja po povzetju:
M. SVOBODA, DUNAJ III/2, Hießgasse 13—404.

Najboljša in najcenejša postrežba za drogerije, kemikalije, modifikalna želišča, tudi po Kneippu, ribje olje, tonletne predmete, fotografske aparate in potrebščine, sredstva za desinfekcijo. Velika zaloga najfinejšega konjaka in ruma. 3726

Oblastveno koncesirana oddaja strupov.

Za živinorejce: posebno priporočljivo: grenka sol, dvojna sol, soliter, ceonjan, kolmož, kramlino apno itd. — Vnanja naročila se izvršujejo točno in solidno.

Drogerija Anton Kanc,

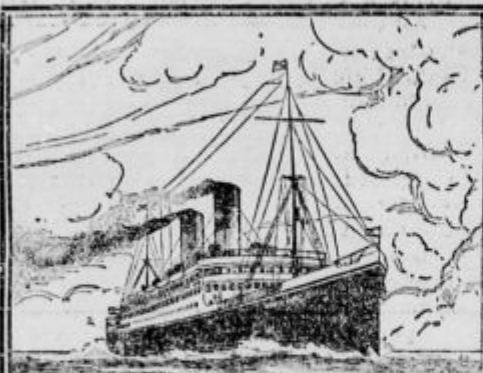
Ljubljana, Židovska ulica št. 1.

Kupuje po najvišji ceni razna želišča (rože), cvetje, korenine, semena, skorje itd. Ceniki zastoj.

Sirolin Roche

lajša in ozdravi bolezni v prsih, kašelj, katar, influenco, astmo.

Originalni zavoj à K 4— v vseh lekarnah.

Potniki v Ameriko

kateri želijo dobro, poceni in zanesljivo potovati, naj se obrnejo na

Simona Kmetetz-a
v Ljubljani, Kolodvorska ulica 26.

Vsa pojasnila se dobe brezplačno.

Ustanovljeno leta 1893.

Ustanovljeno leta 1893.

Uzajemno podporno društvo v Ljubljani

registrovana zadruga z omejenim jamstvom

sprejema in obrestuje hranilne vloge po

5%

Rentni davek plačuje iz svojega. Zunanjem vlagateljem so za pošiljanje denarja na razpolago brezplačno položnice poštne hranilnice.

Društveno lastno premoženje znaša čez 600.000 K. Deležnikov je bilo koncem leta 1911 3143 z 18861 deleži, ki reprezentujejo jamstvene glavnice za 7,355.790 K.

Načelstvo:

Predsednik: Andrej Kalan, prelat in stolni kanonik v Ljubljani.

I. podpredsednik:

Ivan Sušnik, stolni kanonik v Ljubljani.

II. podpredsednik:

Dr. Fran Dolšak, zdravnik v Ljubljani.

Člani: Dr. Ferdo Čekal, stolni kanonik v Ljubljani; dr. Jožef Gruden, stolni kanonik v Ljubljani; Anton Koblar, dekan v Kranju; dr. Fran Papež, odvornik v Ljubljani; Karol Pollak ml., tovarnar v Ljubljani; B. Remec, ravnatelj trg. šole v Ljubljani; dr. Viljem Schweitzer, profesor bogoslovja v Ljubljani; Luka Smolnikar, stolni vikar v Ljubljani; dr. Aleš Ušenčnik, profesor in deželni odbornik v Ljubljani; Fran Verbič, c. kr. gimn. profesor v Ljubljani; dr. Ivan Zeje, zdravnik in deželni poslanec v Ljubljani.

Nadzorstvo:

Predsednik: Anton Kržiš, c. kr. profesor in kanonik v Ljubljani. — Člani: Anton Čadež, katehet v Ljubljani; Ivan Miškar, profesor v Ljubljani; K. Gruber, c. kr. fin. rač. očitjal v Ljubljani; Avguštin Zeje, c. kr. rač. očitjal in posestnik v Ljubljani.

Samo enkrat v življenju!

50.000 spalnih odej
po K 1'95

za izvoz na Balkan določene, a radi vojne nevarnosti priprazane, iz pristne britske Himalaja-volne, okoli 200 cm dolge, 130 cm široke, v krasnem črnatem mele-dlesinu s krasnimi barvanimi horizontalni se bodo samo še kratki čas prodajale za polovično tovarniško ceno po K 1'95 komad. Te Himalaja spalne odeje so vredne dvakrat tega denarja in se dobe trikrat mas po teh senzacionalno nizkih cenah samo dokler je kaj zalogo.

1 komad Himalaja spalne odeje stane le K 1 95
3 komad Himalaja spalnih odej stane le K 5 70
6 komadov Himalaja spalnih odej stane le K 11 —

Samoprodaja po povzročju

M. Svehoda, Dunaj III / 2, Hiesgasse 13-404

NIZOZEMSKA

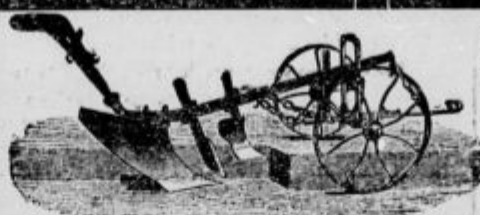
zavarovalna družba za življenje

Ravnateljstvo: Dunaj I, Aspernplatz 1.

se priporoča za sklepanje zavarovanj na življenje, rente, doto in vojaško službo pod najugodnejš. pogoji in najnižjimi premijami. Stanje zavarovanj koncem leta 1912: 400 milijonov. Rezervo " " 1912: 116 " "

Glavno zastopstvo za Štajersko in Kranjsko v Gradcu I, Schmiedgasse 40, kjer se sprejme vsak čas strogo rečni, delavni sotrudniki proti dobri plači.

Nadzorstvo za Kranjsko: Ljubljana, Hrvatski trg 4. 367

Kdor potrebuje za spomlad
plug ali travniško brano

naj si ogleda veliko zalogo raznih plugov, in sicer fino izdelane štajerske pluge za lahko, in močnejše za težko zemljo, dvojne hribovske pluge osipalnike, jeklene univerzalne pluge (Sackov sistem), vseh vrst travniških bran in sploh vseh strojev za poljedelstvo po nizki ceni pri

Karol Kavšeka naslednikih

Schneider & Verovšek

trgovina z železnino

Ljubljana, Dunajska cesta št. 16

Zahtevajte
brezplačni cenik.

SANATORIUM EMONA

v Ljubljani. — Komenskega ulica št. 4.

Privatno zdravišče za notranje in kirurške bolezni. — Porodnišnica. — Medicinalne kopeli. Lastnik in šef-zdravnik Dr. Fr. Derganc, primar. I. kir. odd. dež. bolnice.